

Берить приклад із Туреччини

На провокації Росії НАТО реагує стримано. Щоб справити враження на Москву, потрібно більше жорсткості.

Минулої п'ятниці три російські винищувачі МіГ-31 порушили повітряний простір Естонії. Це не перший випадок, коли Росія порушує кордони свого прибалтійського сусіда. Однак на тлі попередніх провокацій, особливо після атаки дронів на Польщу 10 вересня, цей інцидент є новим щаблем ескалації – і викликає питання: як НАТО має реагувати?

Досі небагато політиків прямо висловлювалися за можливість збивати російські бойові літаки. Серед них – представник німецької партії ХДС з питань зовнішньої політики Юрген Хардт, президент Чехії Петр Павел та міністерка оборони Литви Довіле Шакалене. Але більшість політиків поки що реагують стримано, побоюючись можливої ескалації. Існує стурбованість, що збиття російського літака може активувати статтю 5 НАТО – з непередбачуваними наслідками. Ці побоювання зрозумілі, та в Росії на них реагують з посмішкою.

Коли 10 вересня повітряний простір Польщі порушили 19 російських дронів, і навіть житловий будинок у Люблінському воєводстві було пошкоджено, перший заступник голови комітету Держдуми з оборони Олексій Журавльов висміяв західну реакцію. В ефірі російського державного телебачення він саркастично заявив, що невідомо, звідки прибули дрони: «Там вереску взагалі на всю Європу. А сенс у чому? Ну якщо ми реально вирішили там, так би мовити, у Польщі зробити проблеми, то треба бити по Жешуву – це було б логічно абсолютно, і тоді все буде зрозуміло». У тій самій передачі він чітко висловив своє бачення міжнародної політики: «У кого сила, той має рацію».

Відсутність реакції на порушення європейського повітряного простору

Саме в цьому й проявляється нинішня російська державна доктрина. Відсутність реакції на порушення європейського повітряного простору сприймається як

*сприймається як
запрошення до
подальших агресивних
дій*

запрошення до подальших агресивних дій.
Адже історія показує: рішуча реакція не веде
до ескалації, а до поваги.

Коли російська армія втрутилася у сирійську громадянську війну на підтримку диктатора Башара Асада, російські бойові літаки неодноразово порушували повітряний простір Туреччини. У жовтні 2015 року тодішній держсекретар США Джон Керрі попередив, що Туреччина може збивати літаки у таких випадках. 24 листопада 2015 року ці попередження були реалізовані на практиці: російський Су-24 був збитий турецьким винищувачем – через 17 секунд після входу до турецького повітряного простору. Пілота неодноразово попереджали та закликали розвернутися – безрезультатно. Під час катапультування він був убитий вогнем із землі з боку сирійських повстанців.

Росія відреагувала з люттю і ввела економічні санкції проти Туреччини, але широко очікувана ескалація так і не відбулася. Навпаки, російська авіація з того часу почала обережніше діяти. Лише одного разу, 29 січня 2016 року, було зафіксовано порушення турецького повітряного простору російським літаком. З того часу російські винищувачі більше не заходили до турецького неба.

Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг висловив повну солідарність з Туреччиною. Аналогічно висловився президент США Барак Обама та інші лідери країн НАТО. У червні 2016 року Ердоган висловив співчуття сім'ї загиблого російського пілота, і відносини з Росією нормалізувалися. Проте залишається очевидним: Росія поважає лише ті держави, які готові захищати свою територію та свій повітряний простір.

*Росія поважає лише ті
держави, які готові
захищати свою
територію та свій
повітряний простір*

Критики можуть заперечити, що ситуацію з Туреччиною десять років тому не можна порівняти з поточною геополітичною обстановкою. Але саме зараз, коли Росія цілеспрямовано перевіряє обороноздатність НАТО на міцність, подібна реакція є особливо необхідною.

Дональд Трамп вже у лютому 2024 року фактично підштовхував Росію до подібних провокацій. Він заявив, що не захищатиме ті країни, які, на його думку, недостатньо інвестують в оборону: «Ні, я б вас не захищав – навпаки, я б [Росію] заохотив робити все, що вони хочуть. Ви маєте платити».

Росія тепер використовує історичну нагоду представити Альянс як максимально слабкий і некомпетентний орган. І хоча Трамп згодом запевнив Польщу та прибалтійські країни у своїй підтримці у разі подальшої ескалації, його колишнє президентство показало, що Кремлю знову і знову вдається обвести його навколо пальця.

Ще у квітні цього року Трамп натякнув, що почувається «використаним» Путіним. Проте ніяких наслідків це не мало. Замість посилення санкцій проти Росії, допомогу США Україні було скорочено. Але кількість атак дронів і ракет на Україну подвоїлася з моменту вступу Трампа на посаду.

На цьому тлі знову виникає питання: чого ж Кремль домагається такими провокаціями, як порушення естонського повітряного простору? Росія не змогла досягти жодної стратегічної мети своєю агресією проти України. Не вдалося захопити весь Донбас і повернути військову інфраструктуру НАТО до стану 1997 року (як це вимагалось в ультиматумі Кремля 2021 року). Натомість до Альянсу приєдналися Швеція та Фінляндія.

*Якщо Кремлю не
вдається диктувати
НАТО, які країни
можуть бути прийняті,
а які – ні, він може
досягти іншої мети:
показати НАТО як
безсилу вітрину*

Завдяки некомпетентності та відсутності стратегії в адміністрації Трампа Росія отримала історичний шанс поставити під сумнів цінність Альянсу.

Якщо Кремлю не вдається диктувати НАТО, які країни можуть бути прийняті, а які – ні, він може досягти іншої мети: показати НАТО як безсилу вітрину – альянс, чії обіцянки про захист насправді є лише ілюзією. Якщо цієї мети буде досягнуто, ніщо вже не завадить прямому військовому зіткненню з балтійськими країнами.

Консультації та обіцянки західних країн надати винищувачі мало що означають, якщо вони не застосовуються. Той факт, що три російські бойові літаки протягом 12 хвилин безперешкодно порушували повітряний простір Естонії, є серйозним приниженням і посиляє Росії ясний сигнал: кордони ще далеко не досягнуті. Якщо НАТО залишиться бездіяльною, Москва продовжить провокувати Альянс.

Для Польщі та країн Балтії звук сирен може незабаром стати частиною повсякденного життя – або будуть провокації, які підуть

набагато далі за символічні порушення кордонів.

Олесь Моїсеєнко

Олесь Моїсеєнко (Alexander Moisseenko) – політолог, працює журналістом у білоруських медіа у вигнанні.

